

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА КАЛИЧАКА ЯРОСЛАВА МИХАЙЛОВИЧА

З глибоким сумом і щирим болем у серці наукова спільнота, колеги, учні та друзі нещодавно провели у вічність людину великої душі, видатного вченого, мудрого наставника і справжнього інтелігента – професора Ярослава Михайловича Каличака. Ярослав Михайлович – учений, педагог, керівник і передусім світла, добра Людина, яка залишила глибокий слід у серцях тих, кому пощастило його знати, працювати і навчатись за його керівництва.

Ярослав Михайлович народився 25 липня 1947 р. у с. Черляни Городоцького району Львівської області. Шкільну освіту Ярослав здобував спочатку в початковій школі с. Черляни (1954–1958), згодом навчався у восьмирічній школі с. Мавковичі (1958–1961), а 1961 р. перейшов до восьмого класу Городоцької середньої школи № 2, 11-й клас якої закінчив у 1965 р. Після закінчення середньої школи він вступив на хімічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка, якому присвятив усе своє життя – як студент, дослідник, викладач, керівник і творець наукової школи. Ще у студентські роки Ярослав Михайлович обрав для себе шлях науки – чесний, непростий, зате справжній. Він активно працював в науковому гуртку кафедри неорганічної хімії, цікавився питаннями синтезу нових інтерметалічних сполук та вивченням їхньої кристалічної структури. Захоплення кристалохімією інтерметалічних сполук визначило його подальшу долю. Уже 1969 р. з'явилася його перша наукова публікація у співавторстві з асистентом кафедри неорганічної хімії Бодак О. І. – початок великої дороги, сповненої наполегливої праці, відкриттів і наукових здобутків.

Свій професійний шлях він розпочав зі скромної посади старшого лаборанта кафедри неорганічної хімії. Крок за кроком, завдяки працелюбності, таланту та невичерпній допитливості, пройшов шлях до професора, доктора хімічних наук і визнаного фахівця світового рівня. У 1977 р. Ярослав Михайлович успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук зі спеціальності “неорганічна хімія” на тему “Дослідження потрійних систем $\text{Ce-Mn}\{-\{\text{Fe, Co, Ni, Cu}\}$ та інших споріднених систем (фазові рівноваги і кристалічні структури)”, науковими керівниками цієї праці були визнані фахівці в галузі кристалохімії інтерметалідів

професор Гладишевський С. І. та доцент Бодак О. І. У 2003 р. захистив докторську дисертацію, присвячену металохімії сполук індію з рідкісноземельними та перехідними металами, в якій виявлено головні закономірності взаємодії металів у потрійних системах індію з рідкісноземельними та перехідними металами, проаналізовано особливості кристалічної структури сполук, їх генезис та взаємозв'язки.

Ярослав Михайлович ніколи не шукав слави для себе – він працював для науки, для Університету, для людей. Його наукова спадщина вражає масштабом. Завдяки професору Каличаку досліджено понад сто потрійних систем, синтезовано й вивчено кристалічну структуру та фізичні властивості понад шестисот багатокomпонентних сполук. Результати цих досліджень опубліковано у більш ніж 500 наукових працях, з них понад 300 статей, 80 з яких у журналах I та II квартилів відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, що стали вагомим внеском у розвиток сучасної неорганічної хімії та кристалохімії. Під його керівництвом виросло нове покоління українських науковців – захищено 13 кандидатських дисертацій в галузі неорганічної хімії та кристалохімії, а сотні студентів отримали перший досвід справжньої науки. У науковому доробку Ярослава Каличака є п'ятнадцять навчально-методичних публікацій, з яких чотири з грифом Міністерства освіти і науки України, та п'ять авторських свідочств на винаходи.

Тривалий час він керував держбюджетною тематикою на кафедрі аналітичної хімії, активно працював у редколегіях наукових журналів, зокрема був заступником голови редколегії “Вісника Львівського університету. Серія хімічна” та членом редколегії міжнародного журналу “Chemistry of Metals and Alloys – Хімія металів і сплавів”.

Окремою сторінкою його життя стала багаторічна адміністративна діяльність. З 1990 р. до лютого 2019 р. Ярослав Михайлович – незмінний та успішний декан хімічного факультету. Йому випало керувати факультетом у часи історичних змін – становлення незалежної України, суспільних трансформацій та складних реформ у системі освіти. Завдяки його мудрості, далекоглядності та невтомній праці факультет не лише зберіг свій науковий потенціал, а й зміцнів, оновився і продовжив розвиток. Відремонтовані аудиторії та лабораторії, доглянуте подвір'я, стабільний набір студентів – це живі свідчення його щоденної турботи та господарського таланту. Для нього Університет був не установою, а великою родиною.

Попри значний обсяг адміністративної роботи, професор Каличак ніколи не залишав викладання і науки. Викладацькою діяльністю Ярослав Михайлович почав займатися з 1975 р., обійнявши посаду асистента, а з 1980 р. – доцента кафедри неорганічної хімії. З 2004 р. – професор кафедри неорганічної хімії, а з 2005 до 2015 рр. – завідувач кафедри аналітичної хімії Львівського національного університету імені Івана Франка. Вчене звання доцента отримав 1982 р., а вчене звання професора – 2005 р. Упродовж цих років Ярослав Михайлович викладав низку загальних та спеціальних навчальних дисциплін, зокрема, “Загальна хімія”, “Неорганічна хімія”, “Сучасні проблеми хімії”, “Металознавство”, “Рентгеновські методи аналізу” тощо для студентів хімічного, біологічного та геологічного факультетів Львівського університету. За сумлінну педагогічну працю Ярослав Каличак був неодноразово нагороджений почесним знаком “Відмінник освіти України” (1992, 1996, 1997).

Ярослав Михайлович не лише читав лекції, працював зі студентами та аспірантами, а й керував науковими проектами, редагував наукові видання, організовував конференції, об'єднував науковців України та світу. Його ім'я стало невід'ємною частиною наукового життя Університету й української хімічної спільноти.

Звичайно, що такі наукові здобутки були б неможливими без широкої співпраці з науковцями низки закордонних наукових установ, нові контакти і нові розробки були також результатом наукових стажувань Ярослава Каличака у Центрі наукових досліджень м. Гренобль (Франція), Віденському університеті, Віденському технічному університеті (Австрія), Вестфальському університеті (Німеччина), Вроцлавському, Познанському та Люблінському університетах (Польща).

Високі державні та академічні відзнаки стали гідним визнанням його праці: лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2008), Заслужений діяч науки і техніки України та Заслужений професор Львівського університету (2016), неодноразовий відмінник освіти України. Та найбільшою нагородою для нього завжди залишалися успіхи учнів і повага колег.

Ярослав Михайлович був організатором і головою оргкомітету наукових конференцій “Львівські хімічні читання”, постійним членом оргкомітету Міжнародних конференцій з кристалохімії інтерметалічних сполук, Міжнародних семінарів з фізики і хімії твердого тіла, Міжнародних симпозіумів “Теоретичні і експериментальні дослідження міжфазних явищ та їх технологічне застосування” тощо.

Професор Я. М. Каличак тривалий час входив до складу науково-методичної ради з хімії Міністерства освіти і науки України, експертної ради з природничих та математичних наук Державної акредитаційної комісії, наукової ради з аналітичної хімії НАН України. Був головою спеціалізованої вченої ради із захисту робіт на здобуття вчених ступенів доктора та кандидата хімічних наук у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Однак за всіма титулами й досягненнями передусім стояла Людина. Ярослав Михайлович був чуйним і люблячим чоловіком, турботливим батьком і дідусем, надійним другом, мудрим порадиником і справедливим керівником. Його вирізняли доброзичливість, інтелігентність, людяність, внутрішня гідність і щира увага до кожного. Він умів підтримати, вислухати, надихнути й повірити у своїх студентів навіть тоді, коли вони самі ще не вірили в себе.

Світла пам'ять про Ярослава Михайловича Каличака назавжди залишиться у серцях тих, кому пощастило працювати поруч із ним, навчатися у нього чи просто знати цю непересічну людину. Його справа житиме у наукових працях, у вихованих учнях, у традиціях факультету, який він так щиро любив.

Він відійшов у вічність, однак залишив після себе більше, ніж спогади – приклад служіння науці, Університету та людям.

Світла і вдячна пам'ять.

Колеги, учні та друзі